

Opetushallitus

Suomussalmen esiopetuksen opetussuunnitelma

Sisältö

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	2
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.....	2
1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut.....	2
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	3
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	4
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	4
2.3 Arvoperusta	5
2.4 Oppimiskäsitys.....	6
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.....	6
2.6 Paikallisesti päätettävät asiat	9
3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	11
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	11
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa.....	12
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.....	13
3.4 Paikallisesti päätettävät asiat	14
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	17
4.1 Monipuoliset työtavat	17
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.....	18
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	19
Ilmaisun monet muodot	20
Kielen rikas maailma	22
Minä ja meidän yhteisömme	23
Tutkin ja toimin ympäristössäni	24
Kasvan ja kehityn	26
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.....	28
4.5 Paikallisesti päätettävät asiat	28
5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	32
6. Oppilashuolto	36
7. Erytiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus.....	48
7.1 Paikallisesti päätettävät asiat	48
liite; esiopetuksen osallistumistodistus.....	49

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama-valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista³. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan.

1.2 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma⁴ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Kainuun esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu ja hyväksytty suomen kielellä yhteistyössä Kainuun kuntien kesken. Maakunnallisena yhteistyönä on laadittu luvut 1-4 ja 7, kuntakohtaiset osuudet koskevat lukuja 5 ja 6. Tarpeen mukaan esiopetusyksiköt tekevät tarkennuksia vuosittain omiin esiopetuksen luku- vuosisuunnitelmiinsa. Tämä opetussuunnitelma on laadittu sähköisesti.. Kunnat voivat itse päättää ja valita julkaisutavan sen jälkeen, kun esiopetuksen opetussuunnitelma on hyväksytty lautakunnissa.

Esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat ovat voineet työskentelyn edetessä osallistua eri tavoin ope-

¹ Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus (422/2012) 13§

² Valtioneuvoston asetus (422/2012)

³ Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

⁴ Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

tussuunnitelman ja kehittämiseen (kyselyt, saduttamiset) ja tulokset ovat nähtävillä [Kainuu ops 2016-ko-tisivulla](#). Yhteistyökumppanit ovat myös saaneet mahdollisuuden osallistua opetussuunnitelman kehittämiseen. Kommentointi on ollut mahdollista varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoille sekä muille tarvittaville yhteistyötahoille lokakuussa 2015.

Kainuun esiopetuksen opetussuunnitelmassa on huomioitu paikalliset painotukset sekä erityispiirteet kotsien koko maakuntaa, yksikkökohtaiset tarkennukset tehdään tarvittaessa vuosittain lukuvuosisuunnitelmiin.

Huoltajia ja sidosryhmiä tiedotetaan opetussuunnitelmaan liittyen kunnissa aina esiopetusvuoden alussa ja tarvittaessa sen aikana.

Kainuun esiopetuksen yhteinen opetussuunnitelma on laadittu maakunnallisena yhteistyönä esiopetuksen opettajien toimesta. Arvioinnin ja kehittämisen käytännöt on kuvattu luvuissa 3 ja 4.

Tämä Suomussalmen esiopetuksen opetussuunnitelma on kirjoitettu lukijaystävälliseen muotoon [valtakunnallisten perusteiden](#) ja Kainuun yhteisen opetussuunnitelman pohjalta. Opetussuunnitelma toteutetaan sähköisessä muodossa ja se on luettavissa kunnan nettisivuilla.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan⁵. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta⁶. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden⁷, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁸. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja⁹.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta¹⁰. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksutomia¹¹. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.¹²

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön¹³. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että

⁵ Perusopetuslaki 26 a § 4 mom. (1040/2014)

⁶ Perusopetuslaki (628/1998) 4§

⁷ Perusopetuslaki (628/1998) 9 § 2 mom.

⁸ Perusopetusasetus (852/1998) 3 § 2 mom.

⁹ Perusopetuslaki 6 § 1 mom. (1288/1999) ja Laki lasten päivähoitosta 11 b (1290/1999)

¹⁰ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

¹¹ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

¹² Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

¹³ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä.

Valtioneuvoston asetuksen¹⁴ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilas-huollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)¹⁵.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan¹⁶. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä

¹⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5§

¹⁵ Perusopetuslaki 16 a§ 1 mom. (628/1998)

¹⁶ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014)

edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunnetaitojaan ja kauneudentajuaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäytäntöihin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta¹⁷.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omaan mahdollisuuteensa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjauksessa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja

¹⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa¹⁸.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

¹⁸ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

2.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet kainuulaisesta näkökulmasta

Tämä paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma on Kainuun kuntien yhteinen ja koskee Kajaanin ja Kuhmon kaupunkeja, Hyrynsalmen, Paltamon, Puolangan, Ristijärven, Sotkamon ja Suomussalmen kuntia. Kainuussa esiopetusta järjestetään jokaisessa kunnassa osana sivistyspalveluiden toimintaa. Järjestämisestä vastaavat kunnat ja esiopetusyksiköitä voi olla kunnallisten ja yksityisten päiväkotien yhteydessä ja/tai erillisissä esiopetusryhmissä sekä yhdysluokkatoimintana osana alkuopetusta.

Kuntien sivistysjohtajien linjauksen mukaisesti jokainen kunta määrittelee itsenäisesti esiopetuksen lukuvuoden alkamis- ja päättymisajankohdat sekä loma-ajat. Myös päivittäinen toiminta-aika on kunta ja/tai yksikkökohtaista ja ne määritellään yksiköiden esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmissa. Esiopetusta järjestetään kuitenkin vähintään 700 tuntia lukuvuodessa.

Kainuun yhteinen esiopetuksen opetussuunnitelma toimii velvoittavana asiakirjana jokaisen esiopetusyksikön toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Tarvittaessa yksiköissä voidaan tehdä tarkennuksia ja lisäyksiä maakunnalliseen opetussuunnitelmaan.

Esiopetus osana kainuulaista oppimisen polkua

Maakunnallisen yhteisen oppimissuunnitelman tavoitteena on yhtenäistää koko Kainuun esiopetusta ja esiopetus on linkkinä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välillä. Esiopetuksen yhtenäisyys, samat käytännöt ja toiminnan sisällöt mahdollistavat lapsille tasavertaisen lähtökohdan koulupolulle kaikissa Kainuun kunnissa.

Kainuulainen arvoperusta

Valtakunnallisen esiopetuksen arvoperustan lisäksi Kainuussa painotetaan seuraavia asioita;

Kainuulainen identiteetti ja kotiseututuntemus toimivat pohjana kansainvälisyyteen kasvamiselle. Monikulttuurisessa Kainuussa lapsi oppii arvostamaan ja kunnioittamaan itseään ja muita. Kaikessa toiminnassa lapsen aktiivinen toiminta ja osallisuus on ensiarvoisen tärkeää. Esiopetusympäristön tulee mahdollistaa lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Tavoitteena on edistää lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia.

Luonto on tärkeä ja läheinen osa kainuulaisuutta. Esiopetuksessa lapsille luodaan arvot luonnonsuojelusta, luonnon arvostuksesta, kunnioituksesta ja huomioimisesta. Luonto on yksi esiopetuksen oppimisympäristöistä, jossa toimitaan kaikkina vuodenaikoina kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti ja jota hyödynnetään eri oppimiskokonaisuuksissa.

Kulttuuriperinteet vahvistavat kotiseudun arvostamista ja jokaisen kunnan ominaispiirteet otetaan esiin. Esiopetuksessa hyödynnetään eri kunnissa olevia tapahtumia ja yhteistyötahoja, jolloin syntyy vuorovaikutusta ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Kainuun murre, musiikki ja kirjallisuus tuovat oman lisänsä kainuulaiseen esiopetukseen ja lasten kanssa tutustutaan erilaisiin murre-sanoihin ja sanontoihin, lauluihin ja kirjallisuuteen. Opettaja valitsee tutustumiskohteet kunkin kunnan mahdollisuuksien ja lapsiryhmän kiinnostuksen mukaan.

Oppimiskäsitys

Lapsilähtöisyys on kainuulaisen esiopetuksen lähtökohta ja lapsen osallisuus on ensiarvoisen tärkeää. Lapsen kanssa keskustellaan ja aikuinen ohjaa lasta ollen aidosti läsnä. Lapsen ideoille ja ajatuksille annetaan mahdollisuuksia ja lasta autetaan toteuttamaan niitä. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan erilaiset oppijat. Lapselle annetaan tilaa ja aikaa toimia omien edellytystensä puitteissa. Lapsi on aktiivinen toimija, hänelle annetaan mahdollisuuksia toteuttaa itseään yrittämisen ja erehtymisen kautta. Oppimistilanteet ovat toiminnallisia. Lapsi pääsee oppimaan ja kokemaan asioita erilaisissa ympäristöissä.

Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Ajattelu ja oppiminen

Esiopetuksen perusta on yhdessä tekeminen vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Lapsi harjoittelee oppimaan oppimisen taitoja. Lapsen omaa minää vahvistetaan ja lasta rohkaistaan omaan ajatteluun positiivisella palautteella. Lasta kannustetaan ideoimaan, toteuttamaan ja arvioimaan omaa tekemistä kuvin, sadutuksin, videoinnin ja omien tuotosten kautta.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapsi harjoittelee aikuisen ohjauksessa hyvän vuorovaikutuksen taitoja, kuuntelemaan toisia ja hyväksymään eriävät mielipiteet sekä harjoittelee ongelmatilanteiden selvittelyä rakentavasti. Esiopetuksessa luodaan myönteisiä ihmissuhteita, harjoitellaan tunnetaitoja sekä erilaisuuden hyväksymistä ja arvostamista. Jokainen lapsi on arvokas ja häntä kohdellaan sen mukaisesti. Itseilmaisua ja kielitietoisuutta tuetaan erilaisten harjoitusmateriaalien, draaman ja satujen avulla.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Lapsi on aktiivinen toimija, joka oppii toiminnan kautta havainnoimaan terveyteen ja hyvinvointiin vaikuttavia asioita. Lapsen omatoimisuutta tuetaan turvallisessa ympäristössä, jossa lapsen on mahdollista pyytää ja saada aikuisen apua. Ympäristön arvostaminen ja siitä huolehtiminen ovat mukana jokapäiväisessä toiminnassa. Monipuolinen ja riittävä liikunta tukevat lapsen hyvinvointia ja oppimista. Lapsi saa liikuntaa päivittäin. Retket opettavat turvallista liikkumista ja niiden kautta lapsi tutustuu lähiympäristön kohteisiin.

Monilukutaito

Yhdessä vanhempien kanssa tuetaan lapsen monilukutaidon kehittymistä. Lapsen kanssa tutustutaan erilaisiin kuviin ja teksteihin sekä lasta kannustetaan omien tuotosten tekemiseen. Teknologiaa hyödynnetään monilukutaidon kehittämisessä sekä tutustutaan paikalliseen lastenkulttuuritarjontaan.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

on kuvattu [Kainuun esi- ja perusopetuksen yhteisessä tv-t-suunnitelmassa](#), joka sisältää taitotasokuvaukset lapselle sekä esiopettajalle.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Lapset ja huoltajat osallistuvat esiopetuksen suunnitelmien tekemiseen, toteuttamiseen ja arviointiin yhdessä henkilöstön kanssa. Lapsi on aktiivinen ja vastuullinen toimija, jonka mielipiteitä arvostetaan.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja oppilas-huoltoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammatitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistetaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä¹⁹. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentamista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyö-

¹⁹ Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

dynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavoilla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunniointi. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä²⁰. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtymille lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata joko yksikkökohtaiseen esiopetuksen opetussuunnitelmaan ja/ tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

Esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt

Esiopetusvuoden ainutkertaisuutta arvostetaan mahdollistamalla ja kehittämällä vuorovaikutusta sekä lasten kesken että lasten ja aikuisten välillä. Toimintakulttuuria tulee kehittää kohti yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa sekä aitoa lasten ideoiden ja aloitteiden siirtämistä osaksi esiopetusta. Lasten leikeille, aloitteille ja kokeiluille kuten projekteille ja teemaviikoille on aidosti aikaa ja tilaa. Leikeistä kehitetään pitkäkestoisia. Lapset ja aikuiset luovat yhdessä leikki- ja seikkailumaailmoja, joihin kiedotaan reaaliaimaailmasta nousevia, ajattelua ja oppimaan oppimisen taitoja kehittäviä ongelmanratkaisutehtäviä. Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti luontevana osana esiopetuksen arkea. Toiminnassa ja arvioinnissa muistetaan oppimisen ja oivaltamisen ilo, lupa kokeilla, yrittää ja erehtyä sekä havaita asioiden positiivisia puolia. Ilo onnistumisesta ja oivaltamisesta jaetaan yhdessä. Tavoitteena on lapsen osallisuuden lisääminen.

²⁰ Perusopetuslaki 40-41 § (642/2010)

Tieto- ja viestintätekniset taitojen harjoittaminen on mahdollistettava kaikille tasapuolisesti. Tvt-asioissa kehittämiskohteena on opetushenkilöstön koulutus ja laitekantojen lisääminen esiopetuksessa. Opetushenkilöstön koulutusta toteutetaan Kainuun tvt-suunnitelman mukaisesti.

Kainuun maakunnallinen tieto- ja viestintäteknikan opetussuunnitelma (ver 2.0 24.2.2016)

Vuosi- luokka	Työskentelytaidot	Tiedonhallintataidot	Vastuullinen ja turvallinen toiminta
Esi- opetus	<ul style="list-style-type: none"> - osaa avata ja sulkea tietteen sekä sulkea käyttämänsä ohjelmat opettajan ohjauksessa - osaa käyttää hiiren, näppäimistön ja kosketusnäytön perustoimintoja - löytää ja tunnistaa kirjaimet ja numerot näppäimistöllä tai kosketusnäytöllä - harjoittelee tallentamista ja tulostamista opettajan ohjauksessa 	<ul style="list-style-type: none"> - osaa kirjoittaa oman nimensä - harjoittelee ohjelman ja sovellusten käyttöä opettajan ohjauksessa - harjoittelee kuvaamista, äänittämistä ja videointia mobiililaitteilla opettajan ohjauksessa - harjoittelee tiedon hakemista eri menetelmillä opettajan ohjauksessa - tutustuu ja harjoittelee opettajan ohjauksessa videonkatselun ja sähköpostin käyttöä 	<ul style="list-style-type: none"> -osaa avata, sulkea ja ladata käyttämänsä tvt-laitteet -osaa noudattaa huolellisuutta ja varovaisuutta käsitellessään tietoteknisiä laitteita - harjoittelee mediatulokset ohjauksen (esim. keskustelut ohjelmista, kuvista, elokuvista)
<p><small>Esiopetuksessa tieto- ja viestintäteknikka on mukana luonnollisena osana kaikkea toimintaa. Lapsi on itse aktiivinen toimija, joka dokumentoi, havainnoi, tuottaa, etsii tietoa, harjoittelee ja toteuttaa omia ideoita yksin ja toisten kanssa. Opettaja mahdollistaa tvt:n hyödyntämisen monipuolisesti eri oppimiskokonaisuuksissa. Toiminnan lähtökohdaksi on lapsen ja lapsiryhmän mielenkiinnon kohteet, innostuksen oppiminen ja esiopetuksen oppimisympäristön laajentaminen ryhmätien ulkopuolelle. Lapsi dokumentoi kuvia, videoita, äänitteitä omia ja ryhmän toimintaa ja tuotoksia, harjoittelee mediansiityksen tekemistä sekä harjoittelee niiden tallentamista. Lapsi hakee ideoita ja tietoa eri lähteistä opettajan ohjauksessa. Lapsi harjoittelee kirjoittamista ja lukemista sekä matematiikkaan liittyviä asioita tvt:n avulla. Esiopetuksessa toteutetaan mediatarjontaan, harjoitellaan yhdessä mediatulokset ja tuottaa omia esityksiä. Opetuksessa käytetään erilaisia oppimisympäristöjä ja sovelluksia. Opettaja ohjaa lasta turvalliseen ja vastuulliseen toimintaan.</small></p>			

Esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt

Kokonaisvaltainen oppimisympäristö ja eheytetty opetus toimivat esiopetuksen perustana. Tilat, paikat, välineet, yhteisöt ja käytännöt tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Lasten osallisuuden tukeminen ja kiinnostuksen kohteet ovat oppimisympäristöjen suunnittelun ja luomisen lähtökohdaksi. Lasten ja huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä esiopetuksen oppimisympäristöjen rakentamisessa. Lapsille annetaan tilaa ja mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla. Lasten valmiutta elinikäisen oppimisen polulle tuetaan ja luodaan pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle.

Lapsilla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, jossa on huomioitu myös lasten hyvinvointi ja terveys. Yhteisesti sovituilla säännöillä ja toimintatavoilla luodaan turvallinen ja muita kunnioittava ilmapiiri. Esiopetuksen oppimisympäristö on monimuotoinen ja sisältää ulko- ja sisätilat, ympäröivän lähiluonnon ja rakennetun ympäristön. Lasten luonnon tuntemusta ja luontosuhdetta vahvistetaan lähiluontoon tutustumalla historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista kaikkina vuodenaikoina. Sisä- ja ulkotiloissa huomioidaan monipuolisesti oppimiskokonaisuudet ja niihin liittyvät työtavat. Lapsilla on mahdollisuus toteuttaa itseään musiikillisesti, tekemällä käsitöitä ja ilmaisemalla itseään suullisesti ja kehollisesti. Lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tuetaan ja niissä syntyviä tuotoksia dokumentoidaan monipuolisesti ja laitetaan esille. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Oppimisympäristöissä on riittävästi tieto- ja viestintäteknologista välineistöä ja osaamista. Lapsilla on mahdollisuus päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen yksin ja yhdessä muiden kanssa. Ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja ravintoon liittyvän osaamisen oppimisympäristönä. Lapsilla on mahdollisuus rauhoittumiselle ja levolle. Huolehditaan, että esiopetuksen oppimisympäristöt ovat sisäilmaltaan terveellisiä ja turvallisia. Kaikilla esioppilaille on mahdollisuus käyttää kirjasto-, kulttuuri-, retkeily- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia tasa-arvoisesti.

Leikki on keskeinen esiopetuksen työskentelytapa, joissa näkyy lasten osallisuus ja kiinnostuksen kohteet. Esiopetuksessa luodaan leikkiympäristöjä, jotka tukevat lasten sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja, heidän kasvua ja oppimistaan sekä laaja-alaisen osaamisen kehittymistä. Oppimisympäristöissä on monipuolisesti erilaisia leikki- ja toimintavälineitä, joiden avulla lapsi voi leikkiä ohjatusti ja omaehtoisesti. Riittävät tilat, välineet ja henkilökunta takaavat mahdollisuuden leikkiin.

Oppimisympäristöt edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä toimintaa ja mahdollistavat toiminnan eriyttämisen lasten yksilölliset tarpeet huomioiden. Lasten mahdolliset erityisvaikeudet huomioidaan oppimisympäristöjen rakentamisessa. Oppimisympäristöjä havainnoidaan, arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti yhdessä lasten ja huoltajien kanssa huomioiden lasten vaihtuvat kiinnostuksen kohteet ja mahdolliset lapsen yksilölliset tuen tarpeet.

Yhteistyön tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa

Esiopetuksen yhteistyö huoltajien, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen kanssa on kiinteää. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on luoda toimiva yhteys esiopetuksen ja huoltajien välille muun muassa lapsen esiopetussuunnitelman avulla. Yhteistyön perustana on molemminpuolinen kunnioitus, kasvatuskumppanuus ja tasa-arvoisuus. Yhteistyökäytänteitä ovat tiedotteet, vanhempainillat sekä erilaiset tapahtumat. Tiedotuskanavina voivat toimia verkkosivut, blogit, sosiaalinen media ja mahdollisuuksien mukaan erilaiset sähköiset palvelut ja sovellukset, joiden käytöstä sovitaan kuntakohtaisesti.

Moniammatillinen yhteistyö ja verkostotyöskentely kuuluvat esiopetukseen. Kasvatus- ja opetustyössä käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja toimintatapoja, joita kuvataan jokaisen kunnan omassa oppilas-huoltosuunnitelmassa luvun 6 mukaisesti ja Kainuun lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki kuvataan luvussa 5. Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus tekevät yhteistyötä paikallisesti sovittujen käytänteiden mukaisesti. Yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Lapsille annetaan mahdollisuuksia toimia yhteistyössä eri yhteisöjen, ryhmien ja henkilöiden kanssa.

Siirtymävaiheissa tehdään yhteistyötä huoltajien, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen kanssa. Esiopetukseen ja perusopetukseen siirtyville lapsille järjestetään tutustumisia tulevassa opetusryhmässä. Huoltajille järjestetään tiedotustilaisuuksia tai vanhempainiltoja, joissa kerrotaan tulevasta lukuvuodesta, sen tavoitteista ja toiminnasta. Siirtymävaiheiden tiedonsiirtoon pyydetään huoltajan lupa ja tiedonsiirto koskee vain kasvun ja opetuksen kannalta välttämättömiä tietoja. Tiedonsiirrossa ovat läsnä vain ne, jotka ovat vastuussa tiedon siirtämisestä ja vastaanottamisesta kuntakohtaisten käytäntöjen mukaisesti. Tiedonsiirron tarkemmat kuntakohtaiset käytännöt on kuvattu luvuissa 5 ja 6.

Yhteistyön eri osa-alueiden arvioinnin käytännöt

Kunnat noudattavat omia paikallisia sopimuksia laadun arvioinnin suhteen ja kehittävät arvioinnin käytänteitä vastaamaan esiopetussuunnitelman 2016 tavoitteita. Jotta arvioinnit tukevat esiopetuksen ja lapsen hyvinvointia ja turvallista arkea, huoltajat ja lapset osallistuvat säännöllisesti esiopetuksen arviointiin ja kehittämiseen. Työyhteisön ja/tai tiimin jäsenet arvioivat ja kehittävät omaa työtään, toimintakulttuuria ja oppimisympäristöä osana esiopetuksen muuta laadun kehittämistä.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.5) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta²¹. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä²². Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla²³. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan²⁴.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin²⁵. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota

²¹ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

²² Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

²³ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

²⁴ Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

²⁵ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus²⁶. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

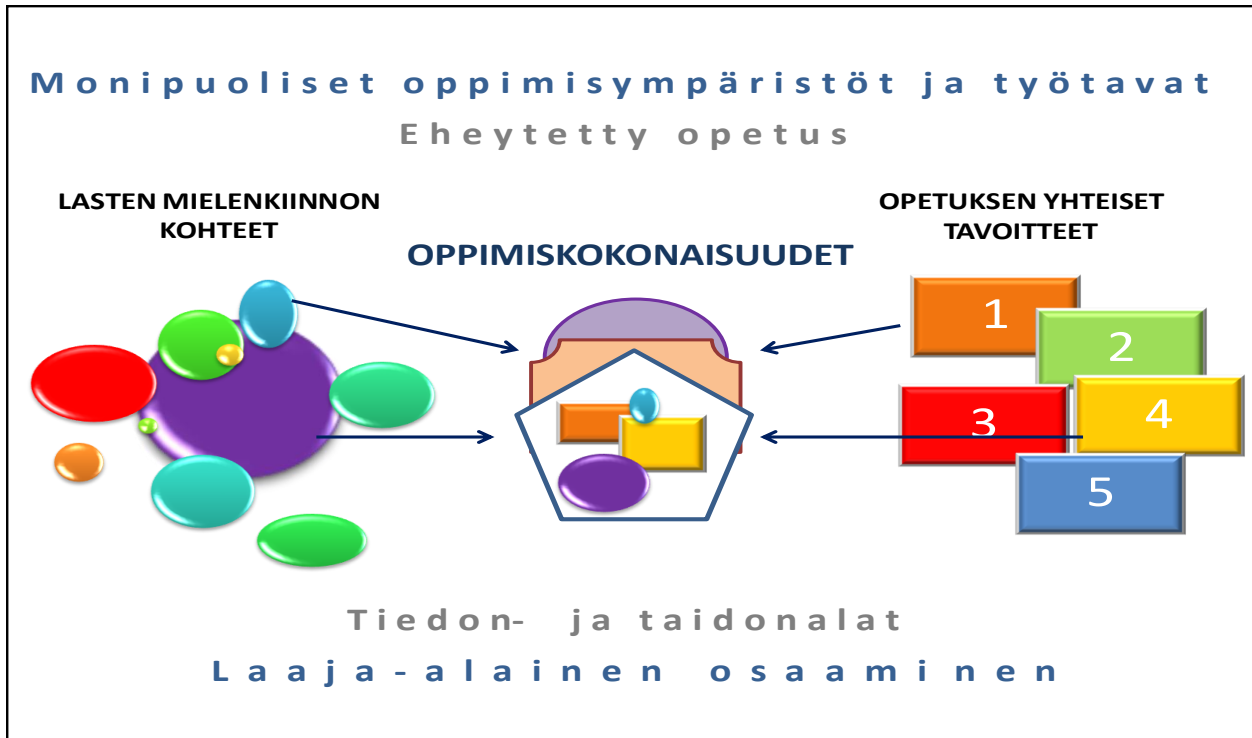
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet (kuviot 1). Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

²⁶ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Kuvio 1. Oppimiskokonaisuuksien muodostaminen

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohdina ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet
<p>Esiopetuksen musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.</p>
<p>Esiopetuksessa harjoitellaan käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.</p>
<p>Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysytteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.</p>
<p>Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.</p>

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää

monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänneisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnustamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Eri-tyisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömmme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunteiden kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelyle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä las-

ten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja päättelämällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Eri-tyisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään ope-

tuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja mieltä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisuudesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehohallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja

harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatusta- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetusta voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä.²⁷ Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavina periaatteina ovat esiopetussuunnitelman perusteissa mainittu arvoperusta, maakunnallisesti sovittu arvoperusta ja yksikkökohtaiset arvot. Yksikkökohtaiset arvot rakentuvat henkilökunnan ja vanhempien sekä lasten yhteisessä pohdinnassa, jota tehdään vuosittain aina tarvittaessa. Avoimuus ja esiopetuksen arjesta tiedottaminen mahdollistavat lasten ja vanhempien osallisuuden, tietoisuuden toiminnasta ja aidon palautteenantamisen. Toimintaperiaatteena pidetään lasten kiinnostuksen herättämistä ja ylläpitoa oppimiseen.

Työtapoina ovat uusiin asioihin tutustuminen ja kokeileminen, elämysten ja kokemusten luominen ja jakaminen. Kaikessa toiminnassa lähtökohtana on tarkoituksenmukaisuus, johdonmukaisuus ja tasa-arvoisuus. Lapsi on aktiivinen oppija, joka toimii itsenäisesti tai erikokoisissa ryhmissä.

Työtapojen valinnassa huomioidaan tieto- ja viestintäteknikan mahdollisuudet. Lapsi kuvaa, videoi tai äänittää omaa tai ryhmän työtä, harjoittelee mahdollisuuksien mukaan mediaesitysten tekemistä ja harjoittelee niiden tallentamista sekä hakee tietoa eri tietolähteistä aikuisen ohjauksessa.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Tiedonsiirrossa toimitaan voimassa olevan lainsäädännön, paikallisten käytäntöjen ja ohjeistuksen mukaan. Kuntakohtaiset tiedonsiirron käytännöt eri nivelvaiheissa on kuvattu luvuissa 5 ja 6. Henkilöstön itsearviointi, sekä vanhemmilta ja lapsilta saatu palaute ohjaa pedagogista suunnittelua ja tarvittaessa opetuksen uudelleen suuntaamista ja käytänteiden tarkistamista. Palautetta ja itsearviointia hyödynnetään myös henkilöstön täydennyskoulutuksen sisältöjen suunnittelussa. Toimintaa arvioidaan säännöllisesti yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Saadun palautteen perusteella pohditaan toimintatapoja ja käytänteitä. Toimintatavan muutoksesta sovitaan yhdessä koko henkilökunnan tai tiimin kesken. Lasten omaa arviointia harjoitellaan jatkuvasti vuorovaikutuksessa toisten kanssa dokumentoinnin ja omien tuotosten avulla. Arvioinnissa korostetaan myönteistä, kannustavaa ja rohkaisevaa ilmapiiriä.

²⁷ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

Esiopetuksesta lapsi saa osallistumistodistuksen. Kainuun esiopetuksen osallistumistodistus-pohja on kunnissa samanlainen, kunnan logoa lukuun ottamatta. (liite)

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Ilmaisun monet muodot

Kaikessa ilmaisussa annetaan tilaa lapsen ja ryhmän omalle kekseliäisyydelle ja luovuudelle. Työtapojen valintaa ohjaavat lapsen mielenkiinnon kohteet ja ajankohtaiset aiheet. Toiminnan lähtökohtana on lapsen oma elämys- ja kokemusmaailma. Leikin sekä tutkivan ja kokeilevan toiminnan avulla lapsi etsii tietoa itsestään ja ympäröivän maailman ilmiöistä. Lapsi suunnittelee aktiivisesti toimintaa sekä oppii arvostamaan omaa ja muiden töitä. Lapsi oppii tuntemaan, käyttämään ja soveltamaan erilaisia materiaaleja, työvälineitä ja menetelmiä. Aikuinen mahdollistaa lapsen omien ideoiden toteutuksen yksin ja yhdessä toisten kanssa. *Tarkennettuja yhteisiä sisältöjä musiikkiin, kädentaitoihin, kuvalliseen ajatteluun ja kuvailumaisuun sekä suulliseen ja keholliseen ilmaisuun löytyy tämän linkin takaa.*

Ilmaisun monet muodot - käytännön vinkkejä.pdf

Kielen rikas maailma

Esiopetuksessa lapsi tutustuu kieleen monipuolisesti itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Monikulttuurinen Kainuu tarjoaa lapselle kokemuksia eri kielistä ja kulttuureista. Esiopetuksessa tutustutaan murteisiin lapsen lähiympäristön ja mielenkiinnon mukaan. *Esimerkkejä harjoituksista löytyy tämän linkin takaa.*

Kielen rikas maailma - käytännön vinkkejä.pdf

Minä ja meidän yhteisömme

Esiopetuksessa tutustutaan lasten omaan elämänpiiriin, yhteisöön ja erilaisiin kulttuureihin lasten oman ja lapsiryhmän kiinnostuksen mukaan. Tavoitteena on turvallisen maailmankuvan rakentuminen historiallisen, yhteiskunnallisen, eettisen ja katsomuskasvatuksen avulla. Eettinen ja katsomuskasvatus toteutetaan opetushallituksen ohjeen 3/012/2014 antamissa raameissa http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/uskonnon_ja_elamankatsomustiedon_opetus. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten kysymykset ja mielenkiinnon kohteet. Esiopetuksessa yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan erilaisten organisaatioiden kanssa. *Kainuulaisia merkkihenkilöitä, tutustumiskohteita ja historiakatsauksia löytyy tämän linkin takaa.*

Minä ja meidän yhteisömme - katsaus kainuulaisuuteen.pdf

Tutkin ja toimin ympäristössäni

*Esiopetusta ohjaa lapsen luontainen uteliaisuus ja aktiivisuus ympäristö kohtaa. Kainuulaisessa esiopetuksessa toimitaan monissa eri oppimisympäristöissä sekä sisällä että ulkona. Oppiminen tapahtuu havainnoiden ja yhdessä kokien monin aistein ja toiminnallisesti leikkiä hyödyntäen. **Yhteiset tarkennetut tavoitteet löytyvä tämän linkin takaa.***

Tutkin ja toimin - käytännön vinkkejä.pdf

Kasvan ja kehityn

*Varhaiskasvatusympäristöllä tuetaan lapsen luonnollista liikkumisen tahtoa. Lasten mielenkiinnon kohteet ja toiveet huomioidaan ja niitä hyödynnetään toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapsi saa monipuolisia kokemuksia tilan käytöstä ja erilaisista välineistä ja ympäristöistä. Terveyskasvatus on osa esiopetusta päivittäin arkielämän tilanteissa. **Tarkemmat yhteiset tavoitteet löytyvät tämän linkin takaa.***

Kasvan ja kehityn - käytännön vinkkejä.pdf

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Valtakunnalliset, maakunnalliset ja paikalliset varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ohjeistukset linjaavat kunnissa tarjottavia palveluja. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen kotoutumista, omaa äidinkieltä ja kulttuuria sekä suomen kielen oppimista tuetaan esiopetuksessa yhteistyössä perheiden kanssa.

Vanhemmille on tärkeää painottaa lapsen oman äidinkielen ja kulttuurin merkitystä. Oman äidinkielen osaaminen luo pohjaa muiden kielten oppimiselle ja toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisille esiopetusikäisille lapsille voidaan järjestää mahdollisuuksien ja käytettävissä olevien resursien mukaan oman äidinkielen opetusta esim. perusopetuksen oman äidinkielen ryhmissä. Vanhemmat tutustutetaan turvallisesti esiopetuksen toiminta-ajatuksiin ja esiopetuksen opetussuunnitelmaan. Lapsella on mahdollisuus kasvaa kahteen kulttuurin ja hän saa tasa-arvoisen kasvupohjan esiopetuksessa. Tavoitteena ovat sellaiset tiedot ja taidot, että eri kieli- ja kulttuuritaustainen lapsi voi siirtyä luontevasti ja tasavertaisesti varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Esiopetuksessa huomioidaan lapsen aikaisempi päivähoito- ja kulttuuritausta sekä kielelliset valmiudet. Esiopetuksessa suomi toisena kielenä opetus eli S2-opetus kirjataan yksikön lukuvuosisuunnitelmaan. S2-opetusta toteutetaan arjen vuorovaikutustilanteissa, pienryhmätoiminnassa ja yksilöopetuksena. Kielen opiskelun tulee olla tavoitteellista, systemaattista, havainnollista, aktiivista ja toiminnallista. Leikit, pelit, draama, sadut, keskustelut ja arjen vuorovaikutustilanteet ovat tärkeimmät menetelmät ja lähtökohtana on lapsen osallisuus. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös mobiilioppimista. Esiopettaja voi käyttää verkossa olevia materiaaleja opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Esiopettaja havainnoi monikielisen

lapsen kielenkehityksen tasoa ja arvioi lapsen kielentaitoa säännöllisesti. Lapsen kotoutumista koskevat asiat kirjataan esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet, vahvuudet, luontaiset tavat oppia ja toimia. Tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun tukeminen sekä oman kieli- ja kulttuuri-identiteetin vahvistaminen. Toimintaympäristössä huomioidaan lasten kulttuuritaustat ja erilaiset oppimistyyliä. Toiminnan toteutuksessa edellytetään hyvää kulttuurista ymmärrystä ja tietoa eri kulttuureista.

Tarvitaan kulttuurienvälistä vuoropuhelua siten, että eri kulttuureista tulevat ihmiset voivat toimia yhteisymmärryksessä keskenään. Tavoitteena on edistää lasten valmiuksia toimia monimuotoistuvassa maailmassa sekä auttaa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kotoutumista. Esiopettajan myönteinen asenne, vuorovaikutustaidot ja käyttäytymismallit vahvistavat suvaitsevaisuutta.

[Kainuun esiopetuksessa voidaan hyödyntää Kajaanin kaupungin varhaiskasvatuksen kotouttamisohjelmaan 2015 koottuja maahanmuuttajatyössä käytössä olevia toimintamalleja ja materiaaleja.](#) Kainuun kuntien yhteisessä kotouttamisohjelmassa 2014-2017 linjataan paikallisella tasolla myös varhaiskasvatuksen kotoutumiseen liittyvät tavoitteet, haasteet, kehittämistoimenpiteet ja resurssit.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat mm. saamelaiset, romanit, viittomakieltä käyttävät lapset huomioidaan esiopetuksessa valtakunnallisen ja paikallisten esiopetussuunnitelmien tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksessa vahvistetaan lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä. Lapsia kannustetaan ylläpitämään omaa kulttuuriaan, lisäämään tietoisuutta omasta historiastaan sekä kunnioittamaan ja arvostamaan omaa kieltään, erilaisia perinteitä ja tapoja.

5. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

Jokaisella lapsella on oikeus, omista lähtökohdistaan käsin, saada tukea kasvulleen ja oppimiselleen sekä kehittää oppimisvalmiuksiaan.

Yhteistyö huoltajien kanssa on ensiarvoisen tärkeää niin koko esi- ja perusopetuksen ajan mutta erityisesti lasten erilaisia tuen tarpeita arvioitaessa.

Lapsia kannustetaan aloitteellisuuteen ja vastuullisuuteen, tarjotaan haasteita ja annetaan kehittymistä edistävää ohjausta ja tukea.

Lapsen tervettä itsetuntoa vahvistetaan myönteisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla.

Huomiota kiinnitetään oppimisen esteiden ja mahdollisten oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen.

Oikea-aikainen ja oikeanlainen tuki, heti tarpeen ilmetessä, ovat ratkaisevia kasvun ja oppimisen turvaamiseksi.

Lapsen kasvua ja oppimista arvioidaan jatkumona.

YLEINEN TUKI

- kuuluu esiopetuksen jokaiseen päivään jokaiselle lapselle
- on välittämistä ja huolenpitoa
- toteutuu pedagogisilla ratkaisuilla;
- ryhmäkoko, joustavat ryhmät ja eriyttäminen
- samanaikaisopetus, tukiopetus ja osa-aikainen erityisopetus (puheopetus)
- avustajapalvelut ja apuvälineet
- hyödynnetään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa(VASU)
- laaditaan lapsen oppimissuunnitelma (Suomussalmen kunnan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma), joka koostuu vanhempien ja opettajan havainnoinnista ja lapsen ryhmäarviointitehtävän (Turun malli) palautteesta

Pedagogisen arvon tehostettua tukea varten;

- tekee esiopettaja(t), ja tarvittaessa muut asiantuntijat, yhteistyössä huoltajien kanssa ,kun yleinen tuki ei riitä ja lapsi tarvitsee säännöllisesti tukea tai samanaikaisesti eri tukimuotoja
- pedagogisessa arviossa kuvataan;
- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio sen vaikutuksesta
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä tai oppilashuollollisilla ratkaisuilla lasta tuetaan
- hyödynnetään mahdollisia lapsen oppimissuunnitelmaa, varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kuntoutussuunnitelmaa
- pedagoginen arvio tehostetun tuen aloittamisesta, järjestämisestä ja mahdollisesta lapsen siirtymisestä takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään moniammatillisessa työryhmässä, käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta
- käytetään opetushallituksen lomaketta

TEHOSTETTU TUKEA

- on säännöllistä ja yksilöllisempää tukea, jota annetaan esiopetusvuoden loppuun saakka
- käytetään kaikkia yleisen tuen muotoja
- oppimissuunnitelma on pakollinen ja se laaditaan yhteistyössä opettajien, huoltajien ja tarvittavien asiantuntijoiden kanssa pedagogisen arvion pohjalta,
- käytetään opetushallituksen lomaketta

Oppimissuunnitelma sisältää seuraavat tiedot;

- lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimiseen liittyvät tavoitteet; kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet sekä työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet
- pedagogiset ratkaisut; oppimisympäristöön liittyvät ratkaisut, joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentely- ja kommunikointitavat, osa-aikainen erityisopetus
- moniammatillisen yhteistyön kuvaus ja eri toimijoiden vastuualueet
- yhteistyön toteuttaminen huoltajien ja lapsen kanssa
- tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä tarvittavat apuvälineet
- lapsen osallistuminen varhaiskasvatustoimintaan ja yhteistyö toiminnan järjestäjän kanssa
- lapsen edistymisen seuranta ja arviointi tilanteen muuttuessa
- suunnitelman tarkistamisen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet

Pedagoginen selvitys erityistä tukea varten;

- tehdään silloin, kun tehostettu tuki ei riitä
- opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja hänen huoltajaansa
- apulaisrehtori/koulunjohtaja hankkii;
 - selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä esiopettajalta,
 - selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja kokonaistilanteesta tarvittavilta asiantuntijoilta
- esiopetuksen järjestäjä tekee arvion erityisen tuen tarpeesta selvitysten perusteella

Pedagogisessa selvityksessä kuvataan;

- lapsen kasvun ja oppimisen tilanne kokonaisuutena
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio sen vaikutuksesta
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä tai oppilashuollollisilla ratkaisuilla lasta tuetaan
- hyödynnetään lapsen tehostetun tuen oppimissuunnitelmaa ja mahdollisia muita suunnitelmia
- käytetään opetushallituksen lomaketta

Erityisen tuen päätös

- voidaan tehdä ennen varsinaista esiopetusvuotta
- sivistysjohtaja tekee päätöksen pedagogisen selvityksen perusteella kuultuaan lasta ja hänen huoltajaansa, päätös on hallintolain mukainen
- jos lapsen opetusta ei voida lääketieteellisten tai psykologisten lausuntojen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi toteuttaa muutoin ei pedagogista selvitystä tai tehostetun tuen suunnitelmaa tarvita
- määrätään oppilaan pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä muut mahdolliset palvelut ja tarvittaessa muut poikkeavat opetusjärjestelyt
- tarkistetaan esi- ja perusopetuksessa tuen tarpeen muuttuessa ja perusopetuksen 2. ja 6. vuosiluokan jälkeen

ERITYINEN TUKI

- erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja kaikista esiopetuksen tukimuodoista
- erityisen tuen toimeenpanemiseksi lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS
- HOJKS:n laativat lapsen opettajat yhteistyössä lapsen ja huoltajien sekä esiopetuksen moniammatillisen työryhmän kanssa, laadinnassa huomioidaan lapsen mahdolliset aikaisemmat suunnitelmat
- HOJKS sisältää seuraavat tiedot;
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä kasvuun ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely-, sosioemotionaalisiin, kielellisiin ja motorisiin taitoihin liittyvät tavoitteet
- lapsen edistymisen seuranta ja arviointi vähintään kerran lukuvuodessa tai tarpeen muuttuessa
- pedagogiset ratkaisut; oppimisympäristö, joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentely- ja kommunikointimenetelmät sekä erityisopetus
- tarvittavat apuvälineet, avustaja- ja tukipalveluiden sekä muun moniammatillisen yhteistyön järjestäminen ja eri toimijoiden vastualueet
- lapsen esiopetuksen kuljetusjärjestelyt ja vastuut
- lapsen osallistuminen varhaiskasvatustoimintaan ja yhteistyön kuvaus
- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa sekä vastuut
- tavoitteiden toteutumisen seuranta ja arviointi, arvioinnin ajankohdat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet
- käytetään opetushallituksen lomaketta

Pidennetty oppivelvollisuus

- jos lapsi ei ilmeisesti vamman tai sairauden vuoksi tule saavuttamaan perusopetuksen tavoitteita yhdeksässä vuodessa, tehdään hänelle erityisen tuen päätös ja hänen oppivelvollisuutensa kestää 11 vuotta
- huoltaja päättää, minkä vaihtoehdon mukaisesti lapsi suorittaa oppivelvollisuutensa;
- lapsi aloittaa 2-vuotisen esiopetuksen 5-vuotiaana päiväkodissa ja jatkaa toisen vuoden varsinaisessa esiopetuksessa koululla, minkä jälkeen arvioidaan perusopetuksen oppimisryhmä
TAI
- lapsi aloittaa esiopetuksen 6-vuotiaana ja jatkaa perusopetuksessa (varaudutaan joustavaan perusopetukseen)
TAI
- lapsi aloittaa 2-vuotisen esiopetuksen 6-vuotiaana ja jatkaa perusopetuksessa 8-vuotiaana, perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta tehdään erillinen hallintopäätös
- lapselle laaditaan HOJKS

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

- lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla
- yleisen ja tehostetun tuen aikana lapsen tarvitsemista palveluista ja apuvälineistä tehdään hallintopäätös
- HOJKS:aan tai oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat avustaja- ja tulkitsemispalvelut sekä tarvittavat apuvälineet

6. Oppilashuolto

Suomussalmen kunnan esiopetus toteutetaan kouluilla joten koulujen oppilashuoltosuunnitelmat kattavat myös esiopetuksen oppilashuollon.

Suomussalmen kunnan esi- ja perusopetuksen oppilaalla on oikeus saada maksutta sellaista oppilashuoltoa, jota opetukseen osallistuminen edellyttää.²⁸ Oppilashuolto edistää ja ylläpitää oppilaan hyvää oppimista, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi oppilaille on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon²⁹. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

MONIALAINEN OPPILASHUOLLON YHTEISTYÖ

Suomussalmen kunnan esi- ja perusopetuksessa oppilashuoltoa järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen³⁰ sekä tarvittaessa myös muiden toimijoiden kanssa³¹. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa huomioon ottaen oppilaan ikä ja edellytykset³².

Koulussa oppilashuolto on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilökunnalla³³. Oppilashuollon palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut³⁴. Palveluja tarjotaan oppilaille ja huoltajille siten, että palvelut ovat lähellä oppilaita ja siten helposti ja nopeasti nuorimpienkin oppilaiden saavutettavissa³⁵. Oppilaalle järjestetään mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulun työpäivänä sen jälkeen, kun oppilas on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun järjestetään samana päivänä³⁶. Terveystoiminnan työaika koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa järjestetään siten, että oppilas voi tarvittaessa päästä terveydenhoitajan vastaanotolle myös ilman ajanvarausta. Oppilaalla on mahdollisuus saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteys perusterveydenhuoltoon.

28 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § 4 mom.
 29 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 1 ja 2 mom.
 30 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § 1 mom.
 31 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 4 mom.
 32 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 § 1 mom.
 33 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 ja 2 mom.
 34 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § 3 mom.
 35 Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp
 36 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § mom.

Oppilashuoltoryhmät ³⁷:

1. Suomussalmen kunnan opiskeluhuollon ohjausryhmä
 - vastaa oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista esi- ja perusopetuksessa sekä Suomussalmen lukiossa
 - ryhmään kuuluvat: mm. sivistyspalveluiden edustaja, sosiaali- ja terveystieteiden edustaja(t), perusopetuksen- ja lukion edustajat
2. Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä
 - vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteutuksesta ja arvioinnista
 - sitä johtaa koulun rehtori/apulaisrehtori/koulunjohtaja
 - keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen
3. Asiantuntijaryhmä
 - kootaan yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi
 - monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan ja edellyttää oppilaan tai huoltajan suostumuksen
 - ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön
 - asiantuntijaryhmän toiminnasta tiedotetaan rehtoria/apulaisrehtoria/koulunjohtajaa

YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO

Yhteisöllisellä oppilashuollolla tarkoitetaan toimintakulttuuria tai toimia, joilla seurataan, arvioidaan ja kehitetään koulu yhteisön ja oppilasryhmien³⁸

- hyvinvointia
- terveyttä
- sosiaalista vastuullisuutta
- avointa vuorovaikutusta
- osallisuutta

Yhteisölliseen oppilashuoltoon kuuluu myös kouluympäristöstä huolehtiminen. Kouluympäristön eli koulurakennusten, opetustilojen ja – välineiden tulee olla turvallisia, esteettömiä ja terveellisiä.³⁹

³⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 § 1-4 mom.

³⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 mom.

³⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 § 1 mom.

Kouluympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä koulu yhteisön hyvinvointia edistetään ja seurataan jatkuvasti. Em. asioita arvioidaan kolmen vuoden välein toteutettavissa tarkastuksissa.⁴⁰ Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös koulukuljetuksia, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat.

Yhteisöllisen oppilashuollon edistäminen ja toteuttaminen kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville osana heidän päivittäistä toimintaansa. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa. Yhteisöllistä oppilashuoltoa koskevat tavoitteet ja toimenpiteet kirjataan koulun oppilashuoltosuunnitelmaan.

YKSILÖKOHTAINEN OPPILASHUOLTO⁴¹

Yksilökohtaista oppilashuoltoa ovat

- kouluterveydenhuollon palvelut (mm. terveystarkastukset)
- oppilashuollon psykologipalvelut
- oppilashuollon kuraattoripalvelut
- yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittely asiantuntijaryhmässä

Yksilökohtaisessa oppilashuollossa

- seurataan ja edistetään oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, terveyttä, hyvinvointia ja oppimista
- turvataan varhainen tuki
- ehkäistään ongelmien syntymistä

Yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Kirjaamisesta vastaa ryhmän vastuhenkilö. Oppilashuoltokertomus tulee laatia aikajärjestyksessä eteneväksi.

Kertomuksessa tulee olla seuraavat asiat:⁴²

- oppilaan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot
- huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä, kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asema
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- oppilaan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet (arviot, tutkimukset, selvitykset)
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seuraamisesta vastaavat tahot

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan merkitään

⁴⁰ Terveystarkastuslaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

⁴¹ Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 5 § 1 mom.

⁴² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 ja 4 mom.

mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.⁴³

Yksilökohtaisen oppilashuollon rekistereitä ovat

- yksilökohtainen rekisteri
- potilasrekisteri
- kuraattorin asiakasrekisteri

Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä oppilasta tai muuta henkilöä, ovat salassa pidettäviä siten kuin julkisuuslain 24§:ssä säädetään. Salassa pidettävien tietojen luovuttamiseen tarvitaan asianomaisen henkilön / laillisen edustaja suostumus. Liitteenä on kaavake. Salassapidolla tarkoitetaan asiakirjasalaisuutta, vaitiolovelvollisuutta ja hyväksikäyttökieltoa.

KOULUKOHTAINEN OPPILASHUOLTOSUUNNITELMA

Suomussalmen kunnassa jokainen koulu laatii ja päivittää oman koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman vuosittain. Koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma liitetään koulun työsuunnitelmaan.

Koulukohtaiseen oppilashuoltosuunnitelmaan sisällytetään seuraavat asiat:

1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut⁴⁴
2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat⁴⁵
3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen⁴⁶
4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa⁴⁷
5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen⁴⁸

Liitteenä suunnitelmapohja.

Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä

Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa yhteisöllisestä oppilashuollosta. Rehtori, apulaisrehtori tai koulunjohtaja vastaa koulukohtaisesta oppilashuoltoryhmän toiminnasta ja oppilashuollon toteutuksesta. Oppilashuoltoryhmä on monialainen, johon voivat kuulua rehtori / apulaisrehtori / koulunjohtaja, opettaja/t, oppilaiden edustaja, huoltajien edustaja, erityisopettaja, opinto-ohjaaja, kouluterveydenhoitaja ja kuraattori. Tarvittaessa ryhmään voidaan kutsua

⁴³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § 5 mom.

⁴⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § 2 mom. 1-kohta

⁴⁵ Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 13 § 2 mom. 2-kohta

⁴⁶ Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 13 § 2 mom. 2-kohta

⁴⁷ Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 13 § 2 mom. 3-kohta

⁴⁸ Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 13 § 2 mom. 5-koh

myös esim. perheneuvolan työntekijä, sosiaalityöntekijä, koululääkäri, psykiatrinen sairaanhoitaja, seurakunnan ja kunnan nuorisotyöntekijä, poliisi tai koulunkäynninohjaaja. Kurinpitörangaistuksen tai opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä oppilaalle tetaan sama oppilashuollollinen tuki.

Asiantuntijaryhmä⁴⁹

Yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän oppilashuollollisia asioita hoidetaan tapauskohtaisesti perustetussa asiantuntijaryhmässä. Asiantuntijaryhmän voi kutsua koolle mm. rehtori, apulaisrehtori tai koulun johtaja, oppilaan opettaja tai luokanvalvoja, erityisopettaja, kouluterveydenhoitaja, oppilaan kanssa työskentelevä koulunkäynninohjaaja, koulupsykologi, koulukuraattori ja opinto-ohjaaja tai tarvittaessa oppilaan joku muu oppilashuollon asiantuntija, kuten koululääkäri ja lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan.

Asiantuntijaryhmään voidaan nimetä asiantuntijoita jäseniksi vain oppilaan, tai, ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida annettavan suostumuksen merkitystä, hänen huoltajansa kirjallisella suostumuksella. Erittäin painavasta syystä oppilas voi kieltää huoltajansa tai muuta laillista edustajaansa osallistumasta itseään koskevan asian käsittelyyn.⁵⁰

Asiantuntijaryhmä nimeää joukostaan vastuuhenkilön(t). Ryhmässä laaditaan toimenpiteet, sovitaan seurantatavasta ja tilanteen arvioinneista. Seuranta jatkuu niin kauan kuin on tarpeen. Huoltajien kanssa tehdään yhteistyötä, jonka intensiivisyys vaihtelee oppilaan/oppilaiden tuen tarpeen mukaan.

Käsiteltävästä asiasta laaditaan yksilökohtainen oppilashuoltokertomus, joka etenee aikajärjestyksessä. Kirjaamisen tekee sovittu asiantuntijaryhmän jäsen. Oppilashuoltokertomuksia säilytetään koululla lukitussa säilytyskaapissa.

”Oppilaan yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvalla on oikeus saada toisiltaan sekä luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhuollosta vastaaville viranomaisille sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi. Lisäksi oppilashuoltoryhmän jäsenillä on oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta ja ilmaista heille siinä tarkoituksessa salassa pidettäviä tietoja siten kuin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 26 §:n mom. säädetään.”⁵¹

Asiantuntijaryhmässä käsiteltäviä asioita ovat esim.

- oppimisvaikeudet
- käyttäytymiseen ja / tai sosiaaliin tilanteisiin liittyvät vaikeudet
- tuen eri muodot: yleinen, tehostettu ja erityinen

⁴⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

⁵⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 § 2 mom.

⁵¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 § 2 ja 3 mom.

- poissaolot
- kiusaaminen
- oppituntien työrauha
- joustava perusopetus
- mielenterveyskysymykset
- koulussa esiintyvä väkivalta
- varkaudet ja näpistyksiset
- päihteiden käyttöön liittyvät ongelmat
- erilaiset lastensuojelulliset huolenaiheet (esim. perheväkivalta, päihde- tai mielenterveysongelmat perheessä)
- oppilashuollollisen tuen toteutus kurinpitorangeistuksen yhteydessä, sekä silloin, kun opetukseen osallistuminen on evätty

Kouluterveydenhuolto

Esioppilaat kuuluvat lastenneuvolan toimialaan. KTH tekee ensitarkastuksen akuuteissa, koulupäivän aikana sattuneissa tapaturmissa myös esioppilaille.

Oppilaan sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion ja lääkityksen järjestäminen koulussa

Lapsen / nuoren henkilökohtaisessa käytössä olevat lääkkeet on oltava lapsella / nuorella itsellään mukana.

Ruokahuolto vastaa erityisruokavalioiden kyselyistä oppilailta/huoltajilta. Huoltajien tulee toimittaa terveydenhoitajan/lääkärintodistus lapsen erityisruokavaliosta.

Suun terveydenhuolto

Suun terveydenhuollon tarkoitus on edistää hampaiden ja suun terveyttä yhteistyössä opettajakunnan ja terveydenhoidon henkilökunnan kanssa.

Esioppilaille annetaan hampaiden harjauksen opastusta n. 2x vuodessa.

Koulukuraattori

Koulun sosiaalityöntekijänä kuraattorin työtä ohjaavat lastensuojelulaki ja sosiaalityön eettiset periaatteet. Lastensuojelulain mukaisesti oppilaille tulee järjestää riittävä tuki, ohjaus ja tarpeelliset toimenpiteet koulunkäyntiin ja oppilaiden kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien poistamiseksi.

Koulukuraattorin tehtävänä on tukea koulun kasvatustyötä ja seurata oppilaiden hyvinvointia.

Koulupsykologi

Koulupsykologi tukee oppilasta ja perhettä kasvatukseen, kehitykseen, oppimiseen ja tunne-elämään liittyvissä asioissa sekä tekee monialaista tiimi- ja verkostotyötä oppilashuollollisissa asioissa.

Koulupsykologin työhön kuuluu mm. oppimisvalmiuksien ja erilaisten koulunkäyntivaikeuksien syiden arviointi, tutkiminen sekä tarvittavien tukitoimien suunnittelu yhdessä huoltajien ja opettajien kanssa. Koulupsykologi toimii kutsuttaessa koulujen oppilashuoltoryhmissä. Koulupsykologi voi tarvittaessa tehdä lähetteen perheneuvolaan jatkoselvittelyä varten tai ohjata erilaisiin koulun ulkopuolisiin tukipalveluihin.

Huoltajat voivat ottaa yhteyttä koulupsykologiin, mikäli lapsen tilanne niin edellyttää.

Perheneuvolapalvelut

Perheneuvolapalvelujen järjestäminen määritellään sosiaalihuoltolaissa. Kasvatus- ja perheneuvonnalla tarkoitetaan asiantuntija-avun antamista kasvatus- ja perheasioissa sekä lapsen myönteistä kehitystä edistävää sosiaalista, psykologista ja lääketieteellistä tutkimusta ja hoitoa.

Kasvatus- ja perheneuvonnan tehtävä on tukea ja edistää lasten ja perheiden myönteistä kehitystä järjestämällä ohjausta, neuvontaa ja muuta asiantuntija-apua ihmissuhteisiin, perhe-elämään ja lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä sekä tutkimusta ja hoitoa lasten kasvatukseen ja perhe-elämään liittyvissä kysymyksissä.

Perheneuvolapalvelut ovat sosiaalihuollon perustason palveluita kuntalaisille. Toiminta on ennaltaehkäisevää, perheiden ja lasten normaalia kehitystä ja hyvinvointia tukevaa. Asiantuntijapalveluna perheneuvolan toiminta tukee muita lapsiperheiden kanssa toimivia yksiköitä.

Lapsi- ja nuorisotyö

Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä Suomussalmen ev.lut. seurakunnan lapsityön kanssa mm. pikkukirkkojen järjestämiseksi.

Lastensuojelu

Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelu ryhtyy toimenpiteisiin, jos lapsi itse käytöksellään tai hänen kasvuolonsa vaarantavat hänen terveyttään tai kehitystään.

Lastensuojelulain tarkoittamia lapsen terveyttä tai turvallisuutta vaarantavia tekijöitä voivat olla esim. vanhempien tai lapsen päihdeongelmat, mielenterveysongelmat, perheenjäsenen sairaus tai muu perhekriisi, lapsen huoltoon liittyvät riidat, pitkäaikaiset taloudelliset vaikeudet,

vanhempien jaksamattomuus tai vähäiset kasvatustaidot, lapsen koulunkäyntivaikeudet, rikollinen käyttäytyminen jne.

Lastensuojelu voi järjestää avohuollon tukitoimina lapselle ja perheille mm. lapsiperheiden kotipalvelua ja perhetyötä, päivähoitoa, tukihenkilöitä ja -perheitä, loma- ja virkistystoimintaa, tukea lapsen koulunkäyntiin ja harrastuksiin, taloudellista apua sekä myös perhehoitoa ja laitoshoidoa. Lastensuojelutyötä tekevät sosiaalityöntekijät osallistuvat alansa edustajina erilaisiin yhteistyöryhmiin ja -verkostoihin, mm. koulujen oppilashuoltoryhmiin.

Jokaisella sosiaali- ja terveystoimen, koulutoimen, poliisin tai seurakunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevalla henkilöllä on velvollisuus tehdä ilmoitus lapsesta, jonka hän on virkaa, tointa tai luottamustointa hoitaessaan saanut tietää olevan lasten suojelun tarpeessa (Isl 40 §). Myös kuka tahansa muu henkilö voi tehdä ilmoituksen vastaavassa tapauksessa. Ilmoituksen voi tehdä nimettömänä. Lastensuojeluilmoitus tehdään ottamalla yhteyttä paikallisen sosiaalitoimiston sosiaalityöntekijään.

Koulupoliisi

Kouluille on nimetty koulupoliisi. Koulupoliisi toteuttaa ennaltaehkäisevää oikeus- ja laillisuuskasvatusta ja liikennevalistusta kouluissa. Koulupoliisi tukee ja auttaa koulua turvallisuuteen liittyvien ongelmien ratkomisessa sekä toimii yhdyshenkilönä koulun ja poliisin välisissä asioissa. Koulupoliisiin voidaan myös ottaa yhteyttä oppilashuollollisissa asioissa.

Oppilaiden osallisuus

Oppilaskuntatoiminta

Oppilaskuntatoiminta on tärkeä osa lasten ja nuorten demokraattista toimintakulttuuria. Toiminen oppilaskunnassa kehittää oppilaiden valmiuksia toimia oman ryhmänsä edustajana ja harjaannuttaa neuvotteluun perustuvaan yhteistoimintaan.

Oppilaskuntatoiminnan tavoitteena on

- luoda oppilaille mahdollisuudet vaikuttamiseen ja vastuun kantamiseen koulun yhteisistä asioista
- vahvistaa koulun yhteisöllisyyttä sekä luokan yhteisöllistä toimintakulttuuria
- tukea oppilaiden mahdollisuutta osallistua yhteisiä asioita koskevaan keskusteluun.

Oppilaskunnan hallitus, luokat ja koulun henkilökunta yhdessä voivat rakentaa yhteisöllisesti toimivan koulun.

Koulun oppilaat mukaan lukien esioppilaat muodostavat oppilaskunnan. Luokat valitsevat keskuudestaan vaaleilla edustajansa oppilaskunnan hallitukseen. Oppilaskunnan toimintakausi on lukuvuosi. Oppilaskunnan hallitus laatii toimintasuunnitelman ja toteuttaa sitä lukuvuoden aikana. Oppilaskuntatoiminta kirjataan koulun vuosittaiseen työsuunnitelmaan ja toiminnasta tiedotetaan mm. lukuvuositedotteessa.

Koulukuljetukset

Jos perusopetusta, esiopetusta tai lisäopetusta saavan oppilaan koulumatka on viittä kilometriä pitempi, oppilaalla on oikeus maksuttomaan kuljetukseen. Oikeus maksuttomaan kuljetukseen on myös silloin, kun koulumatka, oppilaan ikä ja muut olosuhteet huomioon ottaen muodostuu oppilaalle liian vaikeaksi, rasittavaksi tai vaaralliseksi.⁵²

Oppilaan päivittäinen koulumatka saa kestää odotuksineen enintään kaksi ja puoli tuntia, tai kolme tuntia, jos oppilas lukuvuoden alkaessa on täyttänyt 13 vuotta.⁵³

Koulumatkakuljetuksissa tulee toteutua yleiselle turvallisuudelle asetetut tavoitteet. Koulukyydin aikana kuljettaja on vastuussa oppilaiden hyvinvoinnista. Yhteistyön koulumatkakuljetushenkilöstön, opettajien ja huoltajien välillä tulee olla toimivaa. Kuljetusta odottavalle oppilaalle on järjestettävä mahdollisuus ohjattuun toimintaan. Kunta laatii lautakuntakaussittaisen kuljetusstrategian, joka sisältää mm. kuljetusreitit, -oppilaat, -perusteet, -matkat ja lakisääteisyydestä poikkeamiset sekä suunnitelman kuljetusten turvallisuudesta. Koulukuljetuksen ja odotusaikojen valvonta ja ohjattu toiminta lukuvuoden osalta määritellään koulukohtaisesti koulun työsuunnitelmassa.

Poissaolot

Oppilas voi olla pois koulusta vain erityisestä syystä ja poissaolosta on esitettävä luotettava selvitys. Huoltajan on ilmoitettava oppilaan poissaolosta viivytyksettä luokanvalvojalle tai -opettajalle. Yleensä riittää tämä huoltajan todistus siitä, että oppilas on ollut sairaana. Tarvittaessa koulu voi myös edellyttää lääkärintodistuksen esittämistä.

Oppilaan poissaoloon koulusta muun kuin terveydellisen syyn takia tulee pyytää lupa etukäteen. Luokanopettaja tai -valvoja voi antaa luvan poissaoloon enintään kolmen päivän ajalta, pitemmistä poissaoloista lupa haetaan rehtorilta tai koulunjohtajalta.

Poissaoloihin puututaan oppilashuollollisesti esim. seuraavissa tilanteissa:

- selvittämättömät poissaolot
- tietyn päivän tai tunnin poissaolot
- runsaat myöhästelyt
- muut poissaoloihin liittyvät epäselvyydet, jotka vaativat laajempaa käsittelyä.

52

Perusopetuslaki (628/1998) 32 §

53

Perusopetuslaki (628/1998) 32 §

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä⁵⁴

Oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä laaditaan Suomussalmen kunnan esi- ja perusopetuksen yhteinen suunnitelma. Siinä otetaan huomioon sekä oppilaiden keskinäiset että oppilaiden ja aikuisten väliset vuorovaikutussuhteet koulussa. Suunnitelmassa kuvataan:

- kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäiseminen ja siihen puuttuminen,
- edellä mainittujen asioiden käsittely yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla,
- yksilöllinen tuki, tarvittava hoito, muut toimenpiteet ja jälkiseuranta sekä teon tekijän että sen kohteena olevan osalta,
- yhteistyö huoltajien kanssa,
- yhteistyö tarvittavien viranomaisten kanssa,
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteis-työtahoille sekä
- suunnitelman päivittäminen, seuranta ja arviointi.

Koulukiusaamiseen puuttuminen

Kunnassamme on toimintamalli koulukiusaamiseen puuttumiseen, jossa määritellään kiusaaminen ja sen muodot ja roolit. Toimintamalli sisältää ohjeistuksen ennaltaehkäisevään toimintaan, selvittelytoiminnan ja toimenpiteet kiusaamistapauksessa.

Kunnallisen mallin toteuttamishjelmana kaikissa kouluissa on käytössä KiVa – valtakunnallinen koulukiusaamisen vastainen opetusmateriaali ja ohjeistus kiusaamistilanteisiin puuttumiseen ja niiden käsittelyyn. www.kivakoulu.fi Kaikki koulussa työskentelevät puuttuvat kiusaamistilanteisiin.

Järjestyssäännöt

Jokaisella koululla on järjestyssäännöt, joiden avulla varmistetaan opiskelun esteetön sujuminen sekä vahvistetaan koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Toiminta äkillisissä kriiseissä sekä uhka- ja vaaratilanteissa

Koulukohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa määritellään toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Kriisi-suunnitelma valmistellaan yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset kuten pelastussuunnitelma⁵⁵. Suunnitelmassa kuvataan

- kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa,

54

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 2 mom. 4-kohta ja perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

55

Pelastuslaki (379/2011) ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta (407/2011) 1 ja 2 §

- johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa,
- sisäisen ja ulkoisen sekä koulun ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet,
- psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen,
- suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteis-työtahoille,
- toimintavalmiuksien harjoittelu sekä
- suunnitelman arviointi ja päivittäminen.

Kaikki koulun turvallisuusasiakirjat ja turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat kootaan koulun turvallisuuskansioon.

Turvallisuuskansion sisältämät asiakirjat ja suunnitelmat päivitetään ja arvioidaan säännöllisesti. Turvallisuusasiakirjojen- ja suunnitelmien ylläpitämisestä vastaa rehtori tai koulunjohtaja yhteistyössä tarvittavien viranomaisten kanssa.

Henkilöstön tulee ennaltaehkäisevillä toimenpiteillä ja valvonnalla pyrkiä estämään hätä- ja onnettomuustilanteet. Onnettomuuksiin ja turvallisuusuhkiin varautumista tuetaan perehdyttämällä oppilaat ja henkilökunta turvallisuussuunnitelmiin sekä valmentamalla heitä toimimaan oikein uhka- ja vaaratilanteissa. Perehdyttämisestä ja käytännön harjoittelun järjestämisestä vastaa rehtori tai koulunjohtaja.

OPPILASHUOLTOSUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN JA SEURAAMINEN⁵⁶

Koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma liitetään koulun työsuunnitelmaan, joka tarkistetaan vuosittain.

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen on osa Suomussalmen kunnan opiskeluhuollon ohjausryhmän tehtävää.

Koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman toteuttamisesta ja seuraamisesta vastaa koulun rehtori.

Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa kanssa.

Oppilashuoltoa toteutetaan yhdessä oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Oppilas / huoltaja osallistuu yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnitteluun oppilasta koskevista asioista.

Osallistuminen voi tapahtua oppilashuoltoryhmässä tai asiantuntijaryhmässä.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedotetaan oppilaalle ja huoltajalle vanhempainilloissa, lukuvuosiedotteissa ja muissa tiedotteissa.

Lukukauden alussa oppilaille esitellään oppilashuollon henkilöstö ja toimintatavat.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen⁵⁷. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa⁵⁸.

7.1 Paikallisesti päätettävät asiat

Kainuun maakunnallisen esiopetussuunnitelman luku 7 koskee tällä hetkellä vain Kajaanin esiopetusta. Muissa Kainuun kunnissa ei ole erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvia esiopetusryhmiä. Tässä luvussa erikseen suuntausten mukainen esiopetus perustuu valtakunnallisiin opetussuunnitelman perusteisiin, Kainuun maakunnalliseen esiopetuksen opetussuunnitelmaan sekä Kajaanin esiopetuksen yhteisiin käytänteisiin, joita päiväkodit ovat sitoutuneet noudattamaan. Yksi-

⁵⁷ Perusopetuslaki 7 § (628/1998)

⁵⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

köt myös tiedottavat huoltajia omista painotuksistaan ja arjen toiminnasta esiopetukseen ilmoittautumisen yhteydessä sekä esiopetusvuoden alussa ja aina tarvittaessa.

Erityiseen maailmankatsomukseen perustuvaa esiopetusta Kajaanissa voi toteuttaa Opetushallituksen ohjeen 3/012/2014 antamissa raameissa http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/ohjeita_koulutuksen_jarjestamiseen/perusopetuksen_jarjestaminen/uskonnon_ja_elamankatsomustiedon_opetus. Yksikkö kuvaa omassa esiopetuksen vuosisuunnitelmassa, mitkä ovat sen esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

Erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvat Kajaanissa hyväksytyt suuntaukset ovat Reggio Emilia-pedagogiikka ja Montessori-pedagogiikka. Yksiköt, jotka toimivat näiden suuntausten mukaisesti kuvaavat omissa esiopetuksen vuosisuunnitelmissaan, mitkä ovat erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut ja miten nämä näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

Suomussalmen kunta

ESIOPETUKSEN OSALLISTUMISTODISTUS

Esiopetuksen järjestämispaikka _____

Esiopetusaika ___ / ___ 20 ___ - ___ / ___ 20 ___

Lapsen nimi _____

Henkilötunnus _____

Yleiskuvaus toteutuneesta esiopetuksesta esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti

Lapsi siirtyy perusopetuksen 1. luokalle

Paikka ja aika _____

Esiopetuksen opettajan allekirjoitus _____

Osallistumistodistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen.

Liitteet
